

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

♦ ♦

Edition spéciale : 3 Dolars

♦ ♦

ADRESSE

«İctihad» Constantinople

♦ ♦

Téléph : St. 865

26 ème Année

1 Mai 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İlmi, edebi, İktisadi
No: 320

ABONEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türki-
ye için 2 1-2, A'lâ kâğıdı
5 liradır

♦ ♦

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

♦ ♦

Tarihi Te'sisi :

1904—Genève

Yirmi altıncı sene

1 Mayıs 1931

İCTİMA'İ SÜTUN

Gençlerimizi (Energie)ye Da'vet

Bundan bir hafta evvel bir gazete idarehanesinde bulunuyordum; burada iki gazete müdürü ile iki mu'allim bir de ismini ve mesleğini bilmediğim bir genç vardı; bu zatlar 30—40 yaşları arasında vatan-daşlardı. Yaşı altmışı boylamış olan bizler bunlara gençler deriz. Bunların çoğu meb'us namzetliklerini H.F. umumî kâtibine gönbermişlerdi ve en hararetli mükâleme meb'us olmak ümidi üzerinde cereyan ediyordu. Bu mükâlemenin kelimelerini ve meb'usluk namzetliklerinin müsmir olması için mülazemetinde bulundukları müteneffizlerin isimlerini zikretmekten çekineceğim. Bir aralık bir Enis Bey ismi geçti, bunun bir yevmi gazetede 400 lira aylık aldığı da bu mükâleme içinde söylendi. O zaman dedim ki, her biriniz bu Enis Beyin gördüğü muharrirlik, tahrir müdürlüğü işini görebilir ve ayda 400 lira kazanabilirsiniz, şuhalde meb'us olmak için bu tehalüğe ve sağa sola yüz suyu sunmaya ne mahal var?... Köşede yazı masasının başında oturan gürbüz genç bana şu cevabı verdi: Evet ben de ayda 400 lira kazanabilirim fakat it gibi çalışmak la-

zım; hüner hiç çalışmaksızın para kazanmakdır dedi. Bu genç vatandaş bir iki mektebde edebiyat mu'allimidir ve bir siyasi haftalık gazetenin başındadır. It gibi çalışarak para kazanmak kelimesinin altına kalın ve siyah bir dikkat hattı çekdim ve perişan ve isyanlı bir ruhla kendisine hitab etdim; çalışmaksızın aldığınız parayı rahat yiyemiyeceğinizi ümid ederim; çünkü çalışmaksızın alacağınız paranın kan ter dökerek çalışan kadın, erkek, ihtiyar, çocuk bir takım mükelleflerin bir çok mahrumiyyete katlanarak ve belki gıdalarından keserek verdikleri paralardandır; sonra çalışmak mukaddesdir, - onun itcesi olmaz, sa'y kudsidir. Bir ağım temizliyen işçi, bence, sırma işliyen, pırlanta yontan işçi kadar temiz ve muhteremdir, çalışmanın kendisi bir ni'metdir... dedim ve yüreğimden coşub gelen alevli sitemleri idarehanenin içine boşalttım.

Bu bir sahne.

Bundan üç gün evvel büyük bir matba'a müdürünün odasında bulundum, orada GUYAU dan terceme ettiğim VECİBESİZ ve MÜEYYİDESİZ BİR

AHLAKIN İLK PLANI adlı kitabım basılacak. Oğlumun Galatasaray mektebinde sınıf arkadaşlarından olmuş olan bir genç meb'usla karşılaştım. Bu genç meb'us muharrir ve mütercimdir, bir takım eserler terceme ediyor ve Mf. Vekâleti kabul ve mubaya'a ederek basdırıyor. Bu vaz'ıyyetinden memlekete bir hizmet te'min etmek istedim : THOMAS CARLYLE in muhtelif eserlerinden ihtibab suretile topladığı ve tensik ettiği parçaları bir alman ARBEITEN UND NICHT VERZVVEIFELN ya'ni Çalış ve Yalnız adile neşretmiştir. Bunun almancası ve tükkesi kuvvetli bir arkadaşınıza terceme ettirseniz ve Mf. Vekâletince basılmasını te'min etseniz pek vatanî bir hizmet olur, zira bu kitab enerjileri azalmış milletler için çok müessir bir devadır, dedim ; genç meb'us protesto etti : "biz her halde enerjisi azalmış millet değiliz. Ben ahiren Anadolu'nun şehirlerinde seyahat etdim, demir yollar yapılıyor, şehirlerin hemen oluşmasında elektrik tenvirati var,, .

Bulunduğum yerin müsa'id olduğu kadar olsun bu genç meb'usa cevap verdim : gözlerimizin önüne ne penbe renkli, ne vapor dumanı renginde camdan gözlük koymayalım, eşyayı hakiki renklerle görmek için çıplak göz yahud renksiz camlı gözlükler kullanmayız : gençleri sa'yi sevmiyen ve çalışmaksızın para ve refah elde etmek için fırl fırl dolayan kavimler kâfi derecede "energie,, sini muhafaza etmiş değildir. Maddî medeniyet işlerinde belki biraz ilerlemişizdir, fakat biz kendimizi yalnız mazimizle mukayese ederek tarakkünüz hakkında bir hüküm veremeyiz.

Avrupa milletleri bizden birkaç 'asır ileride idiler, aramızdaki bu farkı sil-

mekden uzağız, biz inhitat devresinin başlangıcı sayılan Viyana muhasaramıza takaddüm eden zamanlar Türklerine kıyasen de daha az enerjili olmuştur. BAĞDAD seferleri Kaniye muhasarsı, İstanbul muhasara ve fethi, Rusya İmparatoriçası Catherine'yi amana getiren Türk zaferi, yalnız büyük bir energie bolluğunu değil, aynı zamanda kıymetli bir tanzim ve tensik kudretini de gösterir.

Genç meb'us oğlumuzun " energie ,, alâmeti olarak dermeyeran ettiği ba'zı şehirlerimizdeki elektrik tenviri ile demir yolları yapılmakta bulunması ve bu iki hadiseyi artık milletimizin fazla enerjiye ihtiyacsız görmesi faci'adır. Son yirmi sene esnasında zevce birliği, hile'i şer'iyye ile hüküm veren mahkemelerin ilgası, "théocratie,, nin kaldırılması v. s. gibi hayırlı ba'zı tarakki adımları atılmış olmasına rağmen, biz milletimizin enerjiye artık mühtac olmadığına kail olmaktan çok uzağız :

Birkaç milletden, birkaç enerji bey-yinesi zikredeyim : Yunanistanın Athenes Darülfünununun 13000 müdavimi var. Her tarafında toprağından ma'mur köyler fışkırıyor. Hurriyyet ni'metinden bol bol mütena'imdirler.

ROMANYA'nın hukûmet merkezinde çıkan yevmi UNİVERSUL ve DİMİNATZA gazeteleri her gün yarımşar milyon nusha satarlar. Danimarkanın merkezi olan şehirde kadınlara mahsus ve kadınlar tarafından idare olunur haftalık, 15 ve lâakal 80 er sayfalı mecmu'a çıkar. Bu memleketin millet meclisi a'zasından olup üç sene evvel burayı ve beni ziyaret etmiş [*] olan FRAU SCHULZ'un

[*] 169 numaralı İCTİHAD'da Danimarka Millet Meclisi kadın a'zasından Madam SCHULZ ile mülakat adlı makalemize bakın.

neşrettiği FRAUEN HEIMAT ya'ni (Kadın Yurdu) mecmu'ası'nın tab' 'adedi 65,000 dir. Bizim yevmi ve haftalık gazetelerimizin basılış mecmu' mikdarı bu 'adedi bulur mu?

Yunanistanda intişar edüp Beyoğlunda bayı'ler tarafından satılan rumca gazete ve mecmuaların satış mikdarı umum Türkiyada çıkan gazetelerin satış mecmu'undan fazladır. Japonyanın Tokyo şehrinde çıkan yevmi Cicişempo gazetesini 1,800,000 basıyor!

Bundan 60 sene evvel büyük edibimiz Namık Kemal bey LONDRA adlı makalesinde BURADA BİRMATBA'ADA ELLİ BİN AMELE İSTİHDAM OLUNDUĞU GÖRÜLMÜŞDÜR diyor.

İSVEÇ'de, FİNLANDİA'da, senelerce maznun ve DA'VACI GÖRMIYEN, SENELERDENBERİ KAPISI AÇILMAMIŞ MAHBESLER var. Bizde mevkuf ve mahkûm adedi vasatisinin 30,000 olduğu söylenmektedir.

İtalyan milletinin nüfusu her sene yarım milyon artıyor, orada 13 Darülfünun var, bunun 3 ü Sicilya adasındadır. Şu satırları da İCTİHAD'ın 24 üncü sene devriyyesi münasebetile 259 uncu nüshasına yazdığımız makaleden istinsah ediyoruz:

Bize az çok yakın komşu öyle milletler var, ki okur yazar olmayın bir kimseyi insandan addetmezler: Finlandyalılar okuyup yazmak bilmeyen bir adamın bulunacağını havsalarlarına sığdıramazlar. Finlandya'da meb'uslar reyîâm ile yâni bir dereceli intihab ile intihab olunur ve re'yler yazılarak imza edilerek verilir. « Peki, okur yazar olmıyan Finlândyalı ne yapar? Sualime bir Fin; «Okuyup yazmayı bilmeyen adam olur mu? diye cevap verdi.

Etrafımızda öyle milletler var ki Harbi Umumi esnasında toprağı istilâya ve tahribe hemen hemen hiç ma'ruz olmadığı halde mütarekeyi müte'akip dört sene zarfında bütün konforları

camı' ve kava'idi sıhhiyeye muvafık olarak 1,000,000 [Bir milyon] mesken inşa etmiştir [*].

Etrafımızda öyle milletler vardır, ki nüfusunun her sene artan ve taşan altı yüz bin kişiyi her sene şimali, cennubi Amerikalara, Avustralya'ya Tunusa, Cezayire ilâh. boşaltıyor.

Etrafımızda öyle millet var, ki bütçesinin varidat kısmı mesarif kısmından çok fazla olduğundan ahalisi üzerine mevzu' vergilerin bir kısmını ilga ve diğer bir kısmını tahfif ediyor.

Etrafımızda öyle millet var, ki içinden bir günde 150,000 musiki üstadı çıkarıp 200 trenle Avusturya'nın (Viyana) sına gönderebiliyor; (Viyana) şehri de bu 150,000 üstadı musikinin esbabı istirahatini mükemmelen te'min ediyor ve iki yüz bin. münevver sami'e bu artistleri dinletiyor.

Etrafımızda öyle millet var, ki bugün şimal denizinden 200,000 hektarlık [Yani iki yüz milyon metre murabba'ı] bir saha fethile arazi sine ilhak etmeyi karar altına almış ve işe başlamıştır. « Bu kadar saha, denizden sed ile tefrik olunacak, ve seddin kara cihetinde kalacak deniz suyu div endam tulumbalarla denize boşaltılarak karaya kalbolunacaktır. Bir kaç sene sonra bu iki yüz milyon metre murabba'ı 'akim deniz sahasının yerinde akıllara hayret veren Hollanda bağçeleri' bulunacaktır. Her taraf, çiçekler, meyvalar, ağaçlar, bağlar, tarlalar ve, büyük mer'alalar da, resamlara pek çok kerre en dîlrüba lâvhalar ilham etmiş olan hayvanatı ehliye ile dolacaktır. » Bu hadise üzerine nazarı dikkati münclip olan Le Temps gazetesi 20 Ağustos 1928 tarihli nüshasında mu'azzam kararı bu suretle kaydettikten sonra sözüne şu satırlarla nihayet veriyor:

Les peuples grandissent par de tels efforts. il ne faut pas que nous soyons le peuple qui s'arrete.

ki « Milletler böyle cehdlerle büyürler. Biz, tevakkuf eden millet olmamalıyız » demektir.

Şunu ilâve edebiliriz, ki bütün mu'tena çay sofralarının peynirlerini ve bilhasa tere yağlarını Hollanda göndermektedir. İstanbul dahi bu tereyağının kıyyesine 600 kuruş vererek Dimitrakopolo bakkaliyesinden almaktadır. Harbi

[*] 8 Temmuz 1928 tarihli Le Temps gazetesinin «Almanyada mesken meselsi» adlı makalesinin hulasasını 259 numaralı İCTİHAD'da okuyun.

Umumiden evvel şu küçük 6,841,000 nüfuslu (Hollanda), cihana her sene on milyon altın liralık taze çiçek satıyordu! Bu günkü paramızla aşağı yukarı doksan milyon lira demektir. Belki bu meblağ bugün yüz milyonu geçmiştir.

8 Ağustos 1928 tarihli yevmî gazeteler bu sene mektebi sanayi'den yirmi efendinin me'zun olduğunu bir zafer gibi ilân etdiler. Yedi milyon küsur nüfuslu (Belçika) nın sanayi' mekteplerinde ise iki yüz yirmi bin talebe tahsil etmektedir! İşte bu sayededir, ki hemen hemen bütün kürei arzın tramvayları Belçika'lı şirketlerin imtiyazındadır. Hattâ (Londra) nın «Tiyup» denilen tahtelarz demiryollarını Belçika'lı ve Amerika'lı iki müttehit şirket yapmıştır ve işletmektedir. 110 milyon nüfuslu şimalî Amerika'nın her nevi mekteplerine müdâvim talebesi mecmu'u da'ima nüfus; 'umumî dörtde birini teşkil etmektedir; elyevm şimalî Amerika'nın muhtelif nevi sınıfından gündüz ve gece mekteplerine müdâvim kız ve erkek talebesi yekûnu yirmi altı milyon beş yüz bine balıdır, ki bizim umumî nüfuzumuzun iki misline yakın demektir.

Kıt'ai berriyemizin şimalinde, hapishaneleri senelerce mahbus görmeyen ve sokakları evlerimizin içinden daha emin olan memleketler vardır.

1905 de Rus - Japon muharebesi esnasında, Japon'lar harb meydanlarında maktul düşen Rus zabitlerinin üzerlerinde buldukları az veya çok kıymetli, sa'at, yüzük ve para gibi eşyayı, hüviyetlerini tesbit etdikleri sahiblerinin verese sine tevdi' olunmak üzere Salibi Ahmerler vasıtasile Rus hükûmetine gönderirler ve ancak Devlete a'id olan emval ve eşya hakkında ganâimi harbiye mu'amelesi yaparlardı. [*]

Bir köye giden bir arabacı «Fin» in, avdetde almak üzere içi astragan kaplı mükemmel paltosunu ıssız bir yolun kenarında bir ağaca asdıktan sonra hayvanını kamçılıyarak yoluna

[*] İÇTİHAAT ın 1 Temmuz 1905 tarihli nushasında Dr. Gustav Le Bon'la mülakat aldı, makalemizi de okuyun. A. D.

devam ettiğini gören Rusya'lı bir Türk, paltounun, ilk rast gelen bir yolcu tarafından alınacağını ve arabacının paltosuz kalacağını düşünerek telâş izhar etmişti. Arabacı «Fin»; müşterisinin bu telâşına hayret ve sebebini sual edib anladıktan sonra «Burası Rusya değil, Finlândya'dır. Hiç bir kimse bir yerden, kendi koymadığı eşyayı almaz» diyerek muhatıbını mahcub etmiştir. Filhakika üç sa'at sonra aynı arabacının arabasile avdet eden bu Rusya'lı Türk, yep yeni ve içi kürklü paltonun asıldığı ağacın dalında durduğunu ve bunu sahibinin alub giyindiğini görmüştür! Fin memleketlerinin tramvaylarında biletsiz yokdur, bilet yokdur. Her yolcu binerken tramvayın medhalinde bulunan kutuya tramvay ücretini atar.

Harbi Umuminin meş'um arefesine kadar vaz'iyet bu merkezde olmuştur. Hissi 'ismet ve hissi 'iffetin bu merteye yüksekliği bizim demüstakbel fütuhâtı ma'neviyemizdendir ve bu fütuhâtı yapmağa da-

vetliyiz: Finler gayri müslim Türklerdir.

Bu vak'alar bizi bedbin kılacak mahiyette değillerdir. Milletimizin kuvvetli, müttekâsif sanayi'kâr, münevver, tacir, zürra', zengin, pür sıhhat, mütezayid bir millet olması için hiç bir şart eksik değildir. Arazimiz münbitdir yahud pek münbit olabilir. Serveti arziyemiz intihâsızdır. Anadolu mütenevvi' ma'denlerle doludur. Bu gün hayatı akvamda havayı nesimî kadar mühim olan taş kömürü ve petrol ma'denlerimiz mebzuldür. Zonguldak kömür ma'denimiz dünyanın en zengin taş kömürü ma'denlerindendir. Akdenizin, Karadenizin Adalar denizinin bütün ni'metlerine malikiz. Marmara denizi bir Türk gölüdür. Amerika, Avustralya ile doğrudan doğruya hali ittisaldehyiz. Pek çok kırılmış olmasına rağmen bakî kişverimiz altmış milyon nüfusu ferah ferah beslemeğe, zengin etmeğe, müreffeh, emin, hür, mustakil taarruzdan masun olarak yaşatmaya bol bol kâfidir. (Fransa) nın mesaha'i sathiyesi 550,926 kilometredir. Nüfusu 40 milyondur. Bizim Anadolumuzun mesahai sathiyesi Baş Vekâlete merbut istatistik müdüriyeti umumiyesinin neşrettiği mu'teber ve

Şai'rin Ahı

Vakfetdim 'ahdî tam ile bi şartü bi emel
Bir 'ahdi bi murüvete bir 'ömri der beder;
Dilsiz bir iztirabdır ilhamı şî'rimin:
Bin dastanı mihneti bir aha derc eder.

26 - 3 - 1931

AB. DJ.

